

**CUSTODIAR
LA FORTALESA**

El paper de FRONTEX en la militarizació
i securització dels fluxos migratoris en
la Unió Europea

Autoria: Ainhoa Ruiz Benedicto

RESUM EXECUTIU

El context mundial que es va obrir al 1989 després de la caiguda dels blocs, el mur de Berlín i el final de la Guerra Freda va ser el d'una aparent obertura de fronteres i d'expansió de llibertats recolzat en el discurs de la globalització. No obstant això, la narrativa de la globalització ha demostrat estar allunyada de la realitat que dècades després s'ha imposat.

A finals del segle XX i a principis del XXI el paper de les fronteres passa de ser un simple element delimitador de la integritat territorial i sobirania política, per a convertir-se en espais geogràfics en guerra on se'ns diu que apareixen noves amenaces, com la mobilitat de les persones i les migracions, tot això incentivat per l'expansió de polítiques de securització que es donen després dels atacs de l'11 de setembre.

En aquest context de securització de l'espai fronterer, la mobilitat és entesa i tractada com una activitat sospitosa que s'ha de controlar, monitorar i registrar, i l'arribada de fluxos migratoris de persones desplaçades per la força, una amenaça per a la seguretat que requereix ser interceptada.

Aquesta narrativa que defineix a les persones que migren com una amenaça, apareix cada vegada amb més força en les estratègies de seguretat de la primera dècada del segle XXI als països occidentals, i anirà en paral·lel a la construcció d'una Europa Fortalesa, que comença el 1985 amb els acords de Schengen, on s'estableix un interior segur i un exterior insegur més enllà dels seus membres, i avança en els anys 90 a Espanya, amb la construcció de les primeres tanques construïdes en sòl europeu per qüestions migratòries a Ceuta (1993) i Melilla (1996).

En aquest context d'expansió de polítiques securitàries i de grans fluxos migratoris a tot el món, la Unió Europea crea l'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes (Frontex) el 2004 per a la gestió de les fronteres europees i dels moviments transfronterers. Frontex es suma a tota una sèrie de mesures securitàries que es despleguen per a construir la denominada Europa Fortalesa.

Aquest informe busca analitzar el concepte i la pràctica de l'Agència creada per a gestionar les fronteres i els fluxos migratoris de la Unió Europea, així com la seva contribució a la seva securització i el seu paper a l'hora de custodiar l'Europa Fortalesa.

EL MOVIMENT I LA MIGRACIÓ COM A AMENAÇA

L'anàlisi dels reglaments fundacionals i el mandat de l'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes (Frontex), mostra que les migracions són considerades un risc per a la seguretat de la Unió Europea al mateix nivell que crims com el tràfic de drogues o el contraban, la qual cosa permet l'aprovació de mesures excepcionals per a abordar-les.

L'anàlisi del reglament de 2016 de Frontex, on es dota a l'Agència de més competències, aprova l'ús de la força en l'exercici de les seves funcions, la qual cosa la converteix en una agència de contenció i coerció pel que fa al tractament dels fluxos migratoris.

El nou reglament de 2016 permet actuar en territori dels Estats membre sense el seu consentiment, la qual cosa vulnera la capacitat d'un Estat de tractar els fluxos migratoris des d'una altra òptica no securitària.

A partir de 2016 l'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes passa de tenir un paper de facilitadora en les operacions de retorn a ser coordinadora, la qual cosa també serà visible en el pressupost creixent dedicat a aquestes operacions, com veurem més endavant.

LA PRÀCTICA SECURITÀRIA DE FRONTEx

El pressupost de l'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes passa de 6,2 milions d'euros al 2005 a 288 milions d'euros al 2018. Un total de 1.658 milions d'euros per al període 2005-2018, amb un pressupost votat per a 2019 de 333 milions. El que expressa una aposta política per reforçar l'Agència com a sistema de control de fronteres. La major part del pressupost va destinat a les activitats d'operacions de Frontex.

L'anàlisi del pressupost de Frontex mostra la seva implicació creixent en les operacions de retorn, que han passat de tenir un pressupost de 80.000 euros al 2005 a 47,8 milions d'euros al 2018, i un pressupost votat de 63 milions per a 2019.

L'anàlisi mostra que, de les 19 principals operacions conjuntes realitzades per Frontex, cap té un mandat específic de rescat de persones ni inclou una flota civil en les seves accions. Totes elles es centren, amb més o menys enfoc, a combatre i interceptar diferents crims fronterers, entre els quals es troben majoritàriament els relacionats amb els fluxos migratoris.

Frontex col·labora, per a la gestió dels fluxos migratoris, amb una organització militar com és l'OTAN en les operacions conjuntes que es realitzen al Mediterrani per la Unió Europea (Operació Sofia), consolidant així una pràctica securitària i militarista en la gestió de les migracions.

L'Agència juga un paper crucial en el procés d'expansió de l'Europa Fortalesa actuant i coordinant operacions en tercers països a través de diverses operacions, com els *Coordination Points* i *Focal Points*, destinades a establir vincles i treball conjunt, formació a cossos de seguretat, així com un desplegament ràpid de Frontex en tercers països. D'aquesta manera s'externalitzen les polítiques migratòries de la UE, imposant un model de gestió per als fluxos migratoris.

Operacions desenvolupades al Mediterrani com *Poseidon* i *Triton* van tenir un pressupost per a 6 mesos d'activitat, de 18 milions i 19 milions, respectivament. Mentre que l'operació a la qual van substituir, *Mare Nostrum*, desenvolupada pel govern italià, va comptar amb un pressupost de 54 milions, també per a 6 mesos a l'octubre dels anys 2013 i 2014.

Operacions conjuntes com *Hermes* i *Attica* tenen com un dels seus principals objectius la detecció de persones migrades considerades il·legals i l'assistència per a organitzar operacions de retorn als països d'origen.

De les 19 operacions analitzades, només en una, *Vega Children*, s'esmenta el treball conjunt amb una organització humanitària, ACNUR, per al control dels moviments migratoris de menors a través de les fronteres.

L'anàlisi demostra una pràctica per part de Frontex pròpia de les polítiques de securització, que és l'ús de mesures d'emergència com és el desplegament dels RABIT (Rapid Border Intervention Team) per a interceptar els fluxos migratoris. Aquestes operacions d'emergència s'han dut a terme al 2010 i 2015, totes dues a les fronteres i aigües territorials gregues. Al 2015 el seu mandat essencial era interceptar a aquestes persones i identificar-les abans que arribessin a sòl europeu.

Els European Border Teams Members (EBTM) que vénen a substituir les RABIT a partir de 2016, disposen d'un cos permanent de 1.500 efectius per a ser

desplegats en cas de grans moviments migratoris. Entre les seves funcions s'inclouen les pròpies de Frontex, incloent les operacions de retorn i de retorn ràpid.

L'anàlisi mostra que el desplegament d'operacions conjuntes com l'EUROCUP per al reforç del control de les fronteres durant la celebració de l'Eurocopa, que es comencen a realitzar a partir de 2008, suposen l'expansió de polítiques de control i vigilància del moviment a les fronteres, fins i tot a les fronteres internes de la Unió Europea.

L'anàlisi de les operacions de retorn mostra que es produeix un augment de l'interès dels Estats membre en aquestes operacions. El seu número va augmentar en gairebé un 76% al 2018 respecte al 2017, segons dades de la pròpia Agència.

Aquestes pràctiques securitàries exercides per una Agència de la Unió Europea reforcen l'imaginari col·lectiu que les persones que migren són criminals, de l'existència d'un "interior" segur i un "exterior" insegur del qual fa falta aïllar-se, i reforçar les fronteres amb cossos de seguretat legítimats per a utilitzar la força. Reforçant, a més, les dinàmiques de poder territorial, en les quals l'origen d'una persona, entre altres factors, determina la seva llibertat de circulació. D'aquesta manera es potencia el tracte diferencial entre persones al seu pas per les fronteres.

D'aquesta manera, l'Agència Europea de la Guàrdia de Fronteres i Costes custòdia les estructures i discursos de violència a la Unió Europea, allunyant-nos de les polítiques de defensa dels drets humans, de la convivència, de la igualtat i acolliment i de relacions més equitatives entre territoris.

**Stop
Wapenhandel**

Leer el informe completo en:
www.centredelas.org/cat/custodiantlafortaleza

Amb el suport de:

